

Broj: 03/10-50-19-116-18/14
Sarajevo, 26. 09. 2014.

Istraživanje broj: 184

Vrsta istraživanja:

INF – opća informacija – kratak pregled odabrane teme

OSNOVNI PODACI O EVROPSKOJ UNJI

Pripremila:
Nihada Jeleč

Istraživanje je namijenjeno poslanicima i delegatima, koji mogu postaviti dodatna pitanja, sugestije i komentare na email adresu: istrazivacki.sektor@parlament.ba.

Javnost Bosne i Hercegovine može komentirati radove, ali Istraživački sektor nema mogućnost da odgovara na komentare i diskutira o istraživanju.

Informacije navedene u sadržaju istraživanja važeće su u trenutku pripreme istraživanja i one se ne ažuriraju nakon objave istraživanja.

Istraživanje ne odražava zvaničan stav Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (PSBiH).

SADRŽAJ

I. UVOD	3
II. HISTORIJA I PROŠIRENJE EU	3
III. UGOVORI O EU	5
IV. NADLEŽNOSTI EU	7
V. INSTITUCIJE EU	8
V.a Glavne institucije EU	9
V.b Ostala tijela EU	13
VI. SJEDIŠTE INSTITUCIJA I OSTALIH TIJELA EU	14
VI.a Sjedište Evropskog parlamenta	15
VII. PRAVO EU	15
VII.a Pravni akti institucija EU	16
VIII. NAJVAŽNIJE FUNKCIJE U EU	17
IX. PREDSJEDAVANJE EU	18

I. UVOD

Evropska unija (EU) je “međunarodna struktura *sui generis*”¹ ili supranacionalana tvorevina, koja ima vlastiti izvor prihoda i sudsku vlast te niz nadnacionalnih institucija s ovlaštenjima da donose odluke o pitanjima od zajedničkog interesa za nivo Evropske unije. EU čini 28 država članica, a ima više od 505 miliona stanovnika.² Sa Lisabonskim ugovorom, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009. godine, EU je dobila pravni subjektivitet te može zaključivati međunarodne sporazume i priključivati se međunarodnim organizacijama. EU ima svoju plavu zastavu sa 12 zlatnih zvjezdica, himnu (Betovenovu *Odu radosti*), valutu *euro* i slogan *Ujedinjeni u različitosti*.

Nadležnosti EU se dijele na *isključive nadležnosti* (npr. oblast monetarne politike, carinske unije, konkurencije), *zajedničke nadležnosti sa državama članicama* (npr. unutarnje tržište; ekonomska, društvena i regionalna kohezija, okoliš, zaštita potrošača, transport, energija, sloboda, sigurnost i pravda) i *nadležnost podrške* (npr. zdravlje ljudi, industrija, obrazovanje, turizam).

Ustavni princip Evropske unije je *princip supsidijarnosti*, a to znači da se “aktivnosti na nivou EU poduzimaju onda kada to podrazumijeva veću efikasnost od aktivnosti pojedinih zemalja članica”,³ odnosno “EU ne poduzima radnje (izuzev u oblastima svojih isključivih nadležnosti), osim ako su one djelotvornije od radnji poduzetih na nivou države članice, regije ili lokalne samouprave”.⁴

II. HISTORIJA I PROŠIRENJE EU

Ideja ujedinjenja Evrope dugo je živjela samo u filozofskim krugovima. Nakon Drugog svjetskog rata ta ideja je iskristalizirana, uobličena i postala je politički proces i cilj. Evropska integracija započeta je na ekonomskim temeljima (objedinjavanjem njemačke i francuske proizvodnje uglja i čelika i stvaranjem zajedničkog tržišta za ta dva važna prirodna resursa), ali u isto vrijeme je imala i jasnu političku pozadinu (očuvanje trajnog mira i sigurnosti te osiguranje boljeg životnog standarda građana).

Značajni događaji koji su prethodili zvaničnom početku evropskog ujedinjenja bili su govor britanskog premijera Winstona Churchilla na Univezitetu u Zürichu 1946. godine, u kojem je pozvao na stvaranje *Sjedinjenih Evropskih Država*, zatim osnivanje Beneluks carinske unije i Zapadnoevropske unije 1948., osnivanje Vijeća Evrope i NATO-a godinu dana poslije i historijski govor francuskog ministra vanjskih poslova Roberta Schumana (Šumana) 9. maja 1950. godine. Upravo je ministar Šuman predložio plan zajedničke francuske i njemačke proizvodnje uglja i čelika i zbog toga se 9. maj obilježava kao *Dan Evrope*. Ipak, idejnim tvorcima evropske integracije smatraju se Altiero Spinelli i Jean Monnet.

¹ Misita, Nevenko. *Osnovi prava Evropske unije*, Magistrat, Sarajevo, 2002., str. 126.

² Izvor: internetska stranica Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1> (datum pristupa 27. juni 2014.)

³ Hadžiahmetović, Azra. *Ekonomija Evrope*. Ekonomski fakultet u Sarajevu–Izdavačka djelatnost, Sarajevo. 2005. str. 250.

⁴ Direkcija za evropske integracije. *Pojmovnik evropskih integracija*, Vijeće ministara BiH-DEI, Sarajevo 2010. str.198.

Na osnovu Šumanovog plana u Parizu je 1951. godine šest evropskih država (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Francuska, Italija i Zapadna Njemačka) potpisalo Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik (EZUČ), čime je i zvanično počela integracija evropskog kontinenta. Šest godina poslije istih šest država odlučilo je osnovati i Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ), koja je počivala na slobodnoj razmjeni roba i usluga te slobodnom kretanju ljudi i kapitala. EEZ je Mاستrihtskim ugovorom, koji je potpisan 1992., a stupio na snagu 1993. godine, preoblikovana u Evropsku uniju. Potaknute ekonomskim uspjehom EEZ-a i druge evropske države su počele podnositi zahtjev za članstvo u EEZ, odnosno EU.

Sa prvobitnih šest Evropska unija je narasla na 28 država članica te od ekonomske prerasla u ekonomsko-političku zajednicu i to prema redoslijedu koji je prikazan u sljedećoj tabeli:

Godina	Države	Osnivanje/pristupanje EU
1951. 1957.	Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska i Zapadna Njemačka	osnovana EZUČ osnovani EEZ i EUROATOM
1973.	Danska, Irska i Velika Britanija	prvo proširenje
1981.	Grčka	drugo proširenje
1986.	Portugal i Španija	treće proširenje
1995.	Austrija, Finska i Švedska	četvrto proširenje
2004.	Češka, Estonija, Kipar, Latvija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija	peto proširenje (u dva dijela: 2004. i 2007.)
2007.	Bugarska i Rumunija	peto proširenje
2013.	Hrvatska	šesto proširenje

Tabela 1: Proširenje Evropske unije

Evropska unija je 1993. godine utvrdila i formalne uvjete za države koje žele postati njene punopravne članice. Ti uvjeti su poznati kao **Kopenhagenski kriteriji**:

- **politički kriterij** - stabilnost institucija koje garantiraju demokratiju, vladavinu prava, ljudske slobode i poštivanje prava manjina;
- **ekonomski kriterij** - funkcionalna tržišna ekonomija sposobna da se nosi sa konkurentnim pritiscima i tržišnim snagama u EU;
- **kriterij prihvatanja *acquis***⁵ - sposobnost preuzimanja obaveza koje se odnose na članstvo te odanost ciljevima političke, ekonomske i monetarne unije.

⁵ *Acquis* (fr. *acquis communautaire* - pravna stečevina EU) predstavlja ukupnu legislativu EU, međunarodne sporazume i odluke Suda (pravde) Evropske unije.

III. UGOVORI O EU

Sve odluke i procedure Evropske unije utemeljene su na ugovorima koje su usaglasile sve države članice i ugovori čine njenu ustavnu osnovu. Njima se definiraju principi, pravni i institucionalni temelji Evropske unije te odnosi s državama članicama i međunarodnim organizacijama. Odredbe ugovora stvaraju prava i obaveze za države članice i za njihove građane. Na osnovu ugovora osnivane su institucije i tijela na nivou EU, na koje su države članice prenijele zakonodavna, upravna i sudska ovlaštenja. Od 1951. godine usvojeno je osam ugovora i na njima se temelji pravni poredak Evropske unije.

Pariški ugovor (potpisan 1951.)

Osnovana Evropska zajednica za uglj i čelik (EZUČ). Uspostavljene četiri institucije EZUČ, dvije sa ovlaštenjima odlučivanja (Visoka vlast i Vijeće) i dvije sa ovlaštenjima nadzora (Parlamentarna skupština i Sud). Osnovni zadatak EZUČ - uspostavljanje zajedničke kontrole nad proizvodnjom i potrošnjom uglja i čelika.

Rimski ugovori (potpisani 1957.)

Osnovane dvije zajednice: EEZ - Evropska ekonomska zajednica i EUROATOM - Evropska zajednica za atomsku energiju. Uspostavljeno zajedničko tržište u šest zemalja potpisnica ugovora i četiri slobode kretanja: ljudi, roba, usluga i kapitala. Osnovane glavne institucije EEZ-a: Evropski parlament, Vijeće (ministara), Evropska komisija, Evropski sud (pravde) i Evropska investiciona banka. Ugovori stupili na snagu 1958.

Ugovor o spajanju (potpisan 1965.)

Institucionalno objedinjene tri zajednice (EZUČ, EEZ i EUROATOM). Umjesto tri posebne, ustanovljena jedinstvena Komisija i Vijeće (ministara). Ugovor stupio na snagu 1967.

Jedinstveni evropski akt (potpisan 1986.)

Osnovni cilj - uspostavljanje unutarnjeg tržišta. Uveden princip odlučivanja kvalificiranom većinom u Vijeću i postupak saradnje u Evropskom parlamentu. Proširene nadležnosti EEZ u određenim oblastima. Ugovor stupio na snagu 1987.

**Mastrihtski
ugovor/
Ugovor o EU
(potpisan 1992.)**

Osnovana Evropska unija. Postavljen pravni okvir za osnivanje Ekonomske i monetarne unije i uvođenje zajedničke valute – euro. Uvedeno građanstvo EU i postupak suodlučivanja Evropskog parlamenta. Povećan broj oblasti u kojima se glasa kvalificiranom većinom u Vijeću (ministara) EU. Uveden princip *supsidijarnosti* kao ustavni princip. Definirana tri stuba EU. Osnovani Kohezioni fond i Odbor regija. Ugovor stupio na snagu 1993.

**Amsterdamski
ugovor
(potpisan 1997.)**

Dopunjava Ugovor o EU. Jača ulogu Evropskog parlamenta. Uključuje nove odredbe o socijalnoj politici u tekst Ugovora i ističe borbu za veću zaposlenost kao cilj EU. Šengenski sporazum uvršten u pravnu stečevinu EU. Ugovor stupio na snagu 1999.

**Ugovor
iz Nice
(potpisan 2000.)**

Njegov osnovni cilj prilagođavanje institucionalnog okvira EU za predstojeća proširenja i procedure donošenja odluka sa znatno većim brojem država članica. Promijenjen sastav institucija EU, npr. Evropske komisije. Prilagođen broj glasova svake države članice u Vijeću (ministara) EU i proširen broj oblasti o kojima se odlučuje kvalificiranom većinom. Ugovor stupio na snagu 2003.

**Lisabonski
ugovor/
Ugovor o
funkcioniranju
Evropske unije
(potpisan 2007.)**

EU dobila pravni subjektivitet - može zaključivati međunarodne ugovore, pridruživati se međunarodnim organizacijama i pokretati postupke koji se vode pred međunarodnim sudovima (i podlijevati tim postupcima). Proširene zakonodavne nadležnosti Evropskog parlamenta. Nadležnosti podijeljene između EU i država članica. Omogućena veća uključenost državnih parlamenata kroz novi mehanizam – mehanizam *supsidijarnosti*. Evropsko vijeće i formalno postalo institucija EU. Uspostavljena funkcija predsjednika Evropskog vijeća i visokog predstavnika EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku sa širokim ovlastima i mogućnošću vanjskopolitičkog djelovanja. Ukinuta struktura stubova EU. Regulirano dobrovoljno istupanje države članice iz EU. EUROATOM više nije dio strukture EU. Ugovor stupio na snagu 2009.

IV. NADLEŽNOSTI EU

Nadležnosti između EU i država članica jasno su podijeljene Lisabonskim ugovorom.⁶ Smatra se da je jedna od najznačajnijih promjena koju je ovaj Ugovor donio ukidanje dotadašnje komplicirane strukture tri stuba Evropske unije koju su činile Evropska zajednica, Zajednička vanjska i sigurnosna politika (CFSP) te policijska i pravosudna saradnja u krivičnim stvarima. Lisabonski ugovor razlikuje tri glavne vrste nadležnosti Evropske unije: isključive nadležnosti, podijeljene nadležnosti i nadležnosti podrške, koje uključuju i koordinaciju i dopunjavanje djelovanja država članica.

Isključiva nadležnost:

Samo EU može donositi obavezujuće akte; uloga država članica ograničena je na primjenu tih akata.

Oblasti za koje je EU isključivo nadležna: carinska unija, pravila tržišnog takmičenja, monetarna politika (za države eurozone), zaštita morskih bioloških resursa u okviru Zajedničke ribarske politike; Zajednička trgovinska politika i međunarodni ugovori.

Podijeljene nadležnosti:

EU i države članice su ovlaštene da usvajaju propise. Države članice mogu izvršavati svoju nadležnost samo ako EU odluči da ne izvrši svoju nadležnost.

Oblasti u kojima su podijeljene nadležnosti EU i država članica: unutarnje tržište; određeni aspekti socijalne politike; ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, poljoprivreda i ribarstvo (osim zaštite morskih bioloških resursa); okoliš, zaštita potrošača; promet i trans-evropske mreže; energija; sloboda, sigurnost i pravda; zajednička briga za sigurnost u oblasti javnog zdravlja; istraživanja, tehnološki razvoj i svemir; međunarodna razvojna saradnja i humanitarna pomoć; civilna zaštita.

Nadležnosti podrške:

EU može intervenirati samo da podrži, koordinira ili dopuni djelovanje država članica. EU ne može donositi obavezujuće akte i ne može se miješati u izvršavanje nadležnosti koje su rezervirane za države članice.

Oblasti u kojima EU može samo podržavati države članice: zaštita i poboljšanje ljudskog zdravlja; industrija; kultura i turizam; obrazovanje i stručno osposobljavanje; mladi i sport.

EU ima i **specijalne nadležnosti** u određenim oblastima, npr. nadležnost za utvrđivanje i provedbu Zajedničke vanjske i sigurnosne politike, koordinaciju ekonomskih politika i politike zapošljavanja i *klauzulu fleksibilnosti*.

⁶ Izvor: internetska stranica *Summaries of EU legislation*, koja je dio internetskog portala institucija Evropske unije - Europa portal:

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0020_en.htm

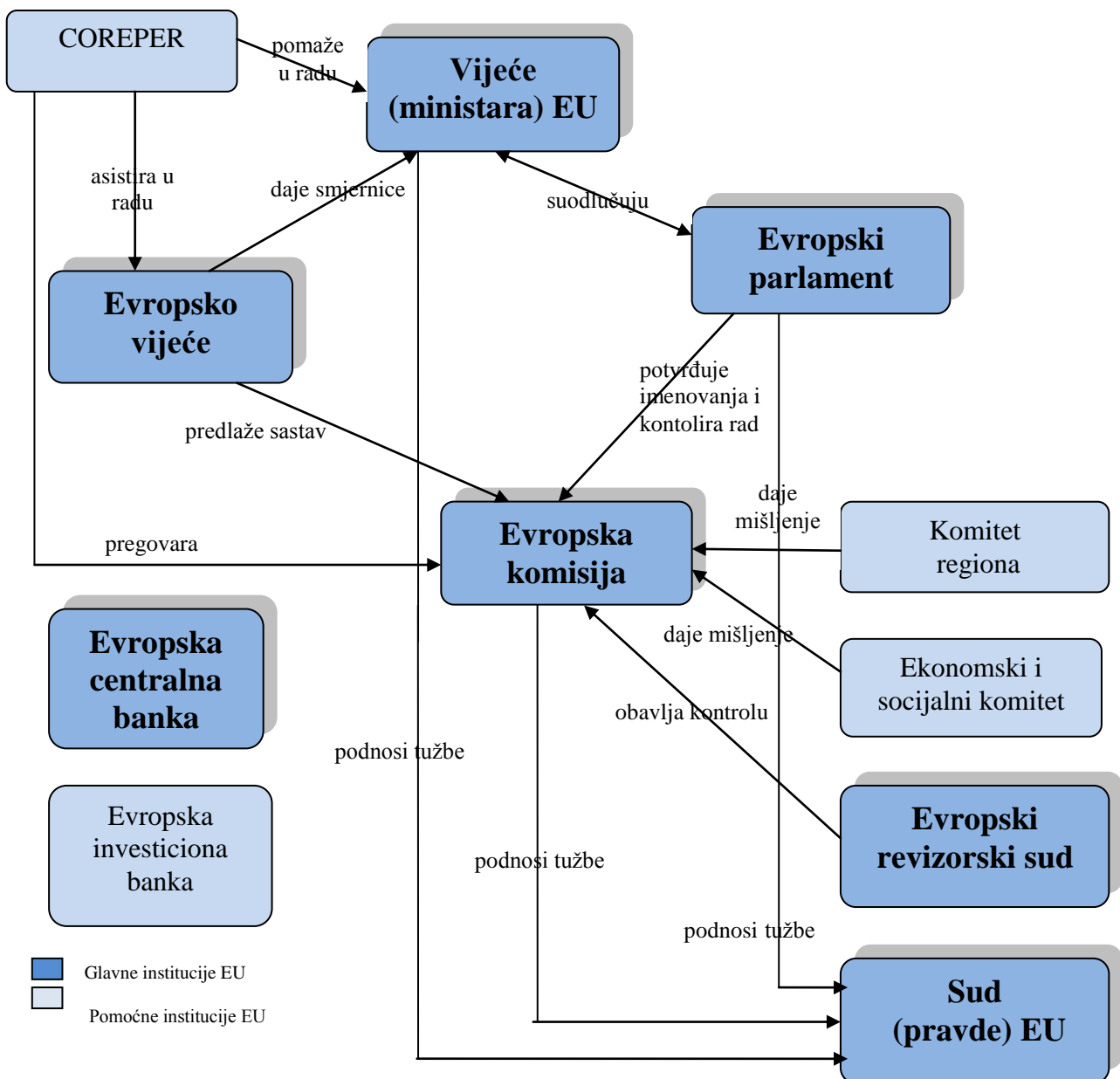
(datum pristupa 9. juli 2014.)

V. INSTITUCIJE EU

Evropska unija je specifična po svojoj institucionalnoj strukturi, a prema Lisabonskom ugovoru njenih sedam glavnih, supranacionalnih institucija su:

- Evropsko vijeće,
- Vijeće (ministara) Evropske unije,
- Evropski parlament,
- Evropska komisija,
- Sud (pravde) Evropske unije,
- Evropski revizorski sud,
- Evropska centralna banka.

Organizaciona shema supranacionalnih institucija Evropske unije:

V.a Glavne institucije

Evropski parlament je jedino direktno izabrano tijelo Evropske unije, čije predstavnike od 1979. svakih pet godina biraju građani EU. Evropski parlamentarci djeluju nezavisno od instrukcija državnih parlamenata ili vlada država iz kojih dolaze. Zajedno s Vijećem (ministara) EU čini zakonodavnu vlast Evropske unije. Evropski parlament ima zakonodavnu nadležnost i nadležnost usvanjanja budžeta te nadležnost imenovanja članova Evropske komisije i nadzora nad njenim radom.

Zakonodavnu nadležnost Evropski parlament u postupku *suodlučivanja*, koji je nakon Lisabonskog ugovora postao redovni postupak za donošenje većine zakonodavnih odluka u Evropskoj uniji, dijeli sa Vijećem (ministara) EU. To je od posebne važnosti prilikom usvajanja budžeta EU. Ukoliko Evropski parlament glasanjem odbaci prijedlog budžeta, cjelokupna složena budžetska procedura mora biti ponovo provedena. Za razliku od državnih parlamenata, Evropski parlament nema pravo pokretanja zakonodavne inicijative. Sjedište Evropskog parlamenta je u Strazburu, gdje se godišnje održava 12 četverodnevni plenarnih sjednica, dok se u Briselu održava šest dvodnevnih plenarnih sjednica u toku godine. Parlamentarne komisije zasjedaju u Briselu, a sjedište Sekretarijata je u Luksemburgu. Broj poslanika svake nove države članice određuje se Ugovorom o pristupanju. Evropski parlament ima 751 člana (750 poslanika i predsjednik). Članovi Parlamenta se ne grupiraju prema državnim delegacijama, već prema političkim grupama. Svaka politička grupa mora biti sastavljena od najmanje 25 zastupnika iz najmanje 7 država članica. Broj poslanika u Evropskom parlamentu zavisi od broja stanovnika svake države članice i različit je od države do države (od šest do 96).⁷

Belgija	21	Luksemburg	6
Bugarska	17	Mađarska	21
Češka	21	Malta	6
Danska	13	Nizozemska	26
Njemačka	96	Austrija	18
Estonija	6	Poljska	51
Irska	11	Portugal	21
Grčka	21	Rumunija	32
Španija	54	Slovenija	8
Francuska	74	Slovačka	13
Italija	73	Finska	13
Kipar	6	Švedska	20
Latvija	8	UK	73
Litvanija	11	Hrvatska	11

Tabela 2. Broj poslanika Evropskog parlamenta (ukupno 751) prema državama članicama

⁷ Izvor: internetska stranica Evropske unije http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_hr.htm (datum pristupa 9. juli 2014.)

Evropski parlament potvrđuje imenovanje predsjednika Evropske komisije i članove Evropske komisije. Ima pravo da izglasavanjem nepovjerenja dovede do ostavke cijele Komisije, ali nema ovlasti da razriješi dužnosti pojedine komesare. Evropski parlament je jedan od *privilegiranih tužilaca* pred Sudom (pravde) Evropske unije.

Evropsko vijeće je najvažnije političko tijelo Evropske unije. Čine ga šefovi država ili vlada država članica i predsjednik Evropske komisije, uz prisustvo visokog predstavnika EU za vanjsku i sigurnosnu politiku. Evropsko vijeće utvrđuje opći pravac razvoja EU i ima ključnu ulogu u usaglašavanju interesa i stajališta država članica, posebno principa i smjernica u oblasti zajedničke vanjske i sigurnosne politike, odbrane, koordinacije ekonomskih politika na nacionalnom i supranacionalnom nivou. Glavni je pokretač najvažnijih političkih inicijativa EU. Evropsko vijeće nema zakonodavnu nadležnost i zbog toga u svojim dokumentima *pozdravlja, insistira, preporučuje i poziva*. Sastaje se najmanje dva puta godišnje. Sjednicama Vijeća obično prisustvuje i predsjednik Evropskog parlamenta. Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora, Evropsko vijeće je i formalno postalo institucija Evropske unije sa sjedištem u Briselu i dobilo predsjednika sa mandatom od dvije i po godine.

Vijeće (ministara) Evropske unije je izvršno-zakonodavno tijelo EU u kojem se neposredno izražavaju interesi država članica. Ima nadležnost da usvaja novo zakonodavstvo EU, koordinira ekonomske politike država članica, potpisuje ugovore između EU i drugih država, razvija vanjsku i sigurnosnu politiku Evropske unije i koordinira saradnju između sudova i policijskih snaga u državama članicama. Vijeće Evropske unije čine ministri svih vlada država članica EU. Oni su ovlašteni da preuzimaju obaveze u ime svojih vlada, a odgovorni su svojim državnim parlamentima. Sjednicama Vijeća EU prisustvuje po jedan ministar iz svake države članice, a sastav zavisi od tema o kojima se raspravlja. Vijeće EU se sastaje u deset različitih oblika:

- Vijeće za opće poslove – GAC;
- Vijeće za vanjske poslove – FAC;
- Vijeće za ekonomske i finansijske poslove (uključujući budžet) – ECOFIN;
- Vijeće za saradnju u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova – JHA;
- Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravlje i pitanja potrošača (EPSCO);
- Vijeće za konkurenciju (unutrašnje tržište, industrija, istraživanje i svemir) – COMPET;
- Vijeće za promet, telekomunikacije i energiju - TTE;
- Vijeće za poljoprivredu i ribarstvo – AGRIFISH;
- Vijeće za okoliš – ENV;
- Vijeće za obrazovanje, mlade, kulturu i sport (uključujući audiovizuelna pitanja) - EYCS.

Vijeće (ministara) EU odlučuje o pitanjima od najvišeg interesa za Uniju. S Evropskim parlamentom u postupku *suodlučivanja* dijeli zakonodavnu nadležnost i nadležnost odobravanja budžeta. Od Evropske komisije može zahtijevati da istraži određeno pitanje i podnese odgovarajuće prijedloge te joj delegirati određena ovlaštenja u okviru zakonodavnog postupka. Vijeće (ministara) EU je jedan od *privilegiranih tužilaca* pred Sudom (pravde) Evropske unije u vezi sa kontrolom zakonitosti i ustavnosti akata institucija EU. Predsjedavajući Vijeća (ministara) EU se mijenja svakih šest mjeseci. Država članica koja predsjedava Evropskom unijom u isto vrijeme predsjedava i Vijećem (ministara) EU.

Vijeće (ministara) EU odluke uglavnom donosi kvalificiranom većinom (osim za manji broj pitanja u kojima prijedlog odluke mora dobiti jednoglasnu podršku). Države članice u Vijeću (ministara) EU imaju od tri do 29 glasova⁸ u zavisnosti od broja stanovnika.

Njemačka, Francuska, Italija i Ujedinjeno Kraljevstvo	29
Španija i Poljska	27
Rumunija	14
Nizozemska	13
Belgija, Češka, Grčka, Mađarska i Portugal	12
Austrija, Bugarska i Švedska	10
Danska, Irska, Litvanija, Slovačka, Finska i Hrvatska	7
Kipar, Estonija, Latvija, Luksemburg i Slovenija	4
Malta	3
UKUPNO GLASOVA:	352

Tabela 3: Broj glasova u Vijeću (ministara) EU prema državama članicama

Dokumenti koje donosi Vijeće (ministara) EU su *uredbe, directive, odluke, preporuke, deklaracije i obavezujući zaključci*. Vijeće se redovno sastaje na nivou radnih grupa. Svaka država članica ima stalno predstavništvo u Briselu, kojim rukovodi ambasador te zemlje akreditiran pri EU. Ovi ambasadori se sastaju jednom sedmično i čine **Komiteo stalnih predstavnika (COREPER)**, koji predstavlja glavni pomoćni organ Vijeća (ministara) EU. COREPER priprema rad Vijeća (ministara) EU i brine se za ispunjavanje njegovih zadataka. Sjedište Vijeća (ministara) Evropske unije je u Briselu.

Vijeće (ministara) EU imenuje visokog predstavnika za vanjske poslove i sigurnosnu politiku. Njegovi osnovni zadaci su provođenje zajedničke vanjske i sigurnosne politike, predsjedavanje Vijećem za vanjske poslove i zastupanje interesa EU na međunarodnom planu. Rad visokog predstavnika podržava posebna Evropska služba za vanjske poslove (EEAS) - *European External Action Service*, čije je osnivanje definirano Lisabonskim ugovorom. Visoki predstavnik je na čelu diplomatske mreže koju u inozemstvu čini 140 delegacija EU. Funkcija delegacije je slična onoj koju ima ambasada bilo koje države. Evropska unija održava diplomatske odnose sa skoro svim zemljama svijeta, a uz to ima uspostavljena strateška partnerstva sa ključnim međunarodnim subjektima. Visoki predstavnik za vanjske poslove i sigurnosnu politiku je u isto vrijeme i potpredsjednik Evropske komisije.

Evropska komisija je izvršno tijelo Evropske unije, politički nezavisna institucija koja predstavlja interese EU u cjelini. Evropska komisija ima ekskluzivno pravo pripremanja i predlaganja zakonodavstva EU. Donosi brojne propise (osim uredbi i direktiva) – *odluke, smjernice itd.* Pored prava na pokretanje zakonodavne inicijative u Evropskom parlamentu i Vijeću (ministara) EU, nadležna je i za:

- određivanje ciljeva i prioriteta djelovanja;
- upravljanje politikama i budžetom EU;
- provođenje evropskog zakonodavstva (zajedno sa Sudom [pravde] EU);
- predstavljanje EU (npr. vođenje trgovinskih pregovora).

⁸ Izvor: internetska stranica Evropske unije http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-u/index_hr.htm (datum pristupa 9. juli 2014.)

Evropska komisija se obično naziva *čuvarom ugovora*, jer ima važnu nadzornu ovlast u odnosu na države članice, koje može tužiti Sudu (pravde) Evropske unije za povredu odredbi osnivačkih ugovora. Ima i značajnu ulogu u vanjskoj politici EU. Osim što je trgovinski pregovarač Evropske unije, koordinira finansijsku i tehničku pomoć u drugim državama i vodi pregovore o primanju u članstvo novih država.

Evropska komisija djeluje kao jedinstveno tijelo. Čini je tim od 28 komesara – po jedan iz svake države članice EU. Kandidate za članove Komisije predlaže Vijeće (ministara) EU, a potvrđuje Evropski parlament na mandat od pet godina. Iako ih imenuju vlade država članica, u toku vršenja funkcije komesari ne smiju tražiti niti primati uputstva od bilo koje vlade ili nekog drugog tijela, jer svoje dužnosti obavljaju potpuno nezavisno i u općem interesu. Sjedište Komisije je u Briselu, a ima urede i u Luksemburgu te u svim državama članicama. Evropska komisija se sastoji od *političke strukture* (komesara i njihovih kabineta te predsjednika Komisije koji politički usmjerava njen rad) i *upravne strukture*, koju čine generalne direkcije i službe. Svakodnevni rad Evropske komisije obavlja više od 33.000 službenika, koji su građani svih 28 država članica.

Sud (pravde) Evropske unije je osnovan 1952. godine, sa sjedištem u Luksemburgu. Predstavlja sudsku vlast EU i u saradnji sa sudovima država članica osigurava tumačenje i provođenje prava Evropske unije (ili prava Zajednice) na isti način u svim državama članicama. Njegov najvažniji zadatak je osiguravanje „poštivanja prava u tumačenju i primjeni“ ugovorâ, što podrazumijeva nadziranje zakonitosti akata institucija EU i osiguravanje da države članice poštuju obaveze koje proizlaze iz ugovorâ te davanje tumačenja prava EU na zahtjev nacionalnih sudova. Osim navedenog, Sud rješava i pravne sporove između vlada država članica i institucija EU. Fizička i pravna lica mogu se također obratiti Sudu ako smatraju da je neka od institucija EU prekršila njihova prava. Sud (pravde) Evropske unije čine tri suda: Sud, Opći sud (osnovan 1988.) i Službenički sud (osnovan 2004.). Sud je sastavljen od po jednog suca iz svake države članice (trenutno 28 članova) i devet pravobranitelja („nezavisnih odvjetnika“) koji pomažu radu Suda - daju nepristrasno i nezavisno mišljenje o predmetima pred Sudom. Suci i pravobranitelji se imenuju iz redova istaknutih i iskusnih pravnika na mandat od šest godina, na osnovu dogovora između vlada država članica.

Evropski revizorski sud je jedna od sedam glavnih institucija EU. Njegov osnovni zadatak je kontrola prihoda i rashoda budžeta Evropske unije. Sud provjerava izvještaje institucija EU i o tome jednom godišnje podnosi izvještaj Vijeću (ministara) EU i Evropskom parlamentu. Sve države članice predlažu po jednog člana Evropskog revizorskog suda na mandat od šest godina.

Evropska centralna banka zadužena je za kreiranje i provođenje zajedničke monetarne politike euro-zone.⁹ U potpunosti je nezavisna od država članica i institucija Evropske unije. Njen osnovni zadatak je održavanje stabilnosti evropske valute (eura) i cijena na jedinstvenom evropskom tržištu. ECB upravlja platnim prometom EU i deviznim rezervama država članica te ima ekskluzivno pravo odobravanja banknota eura i vođenja međunarodnih pregovora o monetarnim pitanjima. Osnovana je 1998. godine sa sjedištem u Frankfurtu.

⁹ Euro-zona je naziv za grupu država članica EU koje su kao domaću uvele jedinstvenu evropsku valutu – euro. Izvor: internetska stranica Direkcije za evropske integracije BiH <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4603&langTag=bs-BA> (datum pristupa 14. juli 2014.)

Uvođenje eura kao jedinstvene valute u zemljama EU treća je faza stvaranja Ekonomske i monetarne unije (EMU). Euro je zvanična valuta EU od 1. januara 1999. godine. Tada je uveden kao računovodstvena valuta, a od 1. januara 2002. godine u opticaju su novčanice i kovanice eura. Euro-zonu trenutno čini 18 država članica EU.

Godina	Države članice EU u kojima je euro zvanična valuta
1999.	Belgija, Njemačka, Irska, Španija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Austrija, Portugal i Finska
2001.	Grčka
2002.	uvođenje novčanica i kovanica eura u opticaj
2007.	Slovenija
2008.	Kipar i Malta
2009.	Slovačka
2011.	Estonija
2014.	Latvija

Tabela 4: Uvođenje eura u 18 država članica EU

Uvođenje eura planirano je u još tri države članice EU - u Litvaniji (2015.), Rumuniji (2019.) i Poljskoj (datum nije utvrđen). Velika Britanija i Danska nisu članice euro-zone jer su zahtijevale izuzeće od uvođenja eura, a u pet država članica (Švedskoj, Češkoj, Mađarskoj, Hrvatskoj i Bugarskoj) uvođenje eura još nije cilj.¹⁰

V.b Ostala tijela EU

Komitet regiona je savjetodavno tijelo EU, ustanovljeno Ugovorom o osnivanju Evropske unije. Čine ga predstavnici regiona i lokalnih vlasti koje predlažu vlade država članica, a imenuje Vijeće (ministara) EU na mandat od četiri godine. Prema Ugovoru o osnivanju EU, Vijeće (ministara) EU i Evropska komisija moraju konsultirati Komitet regiona kada donose odluke vezane za pitanja regionalne politike, npr. regionalnog razvoja, obrazovanja, zdravstva, transporta itd. Također, Komitet regiona može samoinicijativno davati mišljenja i o ostalim pitanjima.

Ekonomski i socijalni komitet čine članovi koji predstavljaju različite ekonomske i socijalne interesne grupe. Uspostavljen je Rimskim ugovorom iz 1957. godine. Ovaj Komitet, kao i Komitet regiona, predstavlja savjetodavni organ Evropske unije, s kojim se Vijeće (ministara) EU, Evropska komisija i Evropski parlament konsultiraju kada donose propise iz ekonomske i socijalne oblasti. Članove Komiteta predlažu vlade država članica, a imenuje Vijeće (ministara) EU na mandat od četiri godine.

Evropska investiciona banka je najvažnija finansijska institucija Evropske unije. Njen primarni zadatak je da finansiranjem kapitalnih projekata osigura stabilan i ujednačen ekonomski razvoj Evropske unije i da jača njenu integraciju. Kredite odobrava nedovoljno razvijenim regionima za modernizaciju saobraćajne infrastrukture, telekomunikacije, energetiku, mala i srednja preduzeća, okoliš itd. Osnovana je Rimskim ugovorom, a njeni

¹⁰ Izvor: internetska stranica Evropske komisije: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/countries/index_en.htm (datum pristupa 14. juli 2014.)

glavni dioničari su zemlje članice Evropske unije. Sjedište Evropske investicione banke je u Luksemburgu.

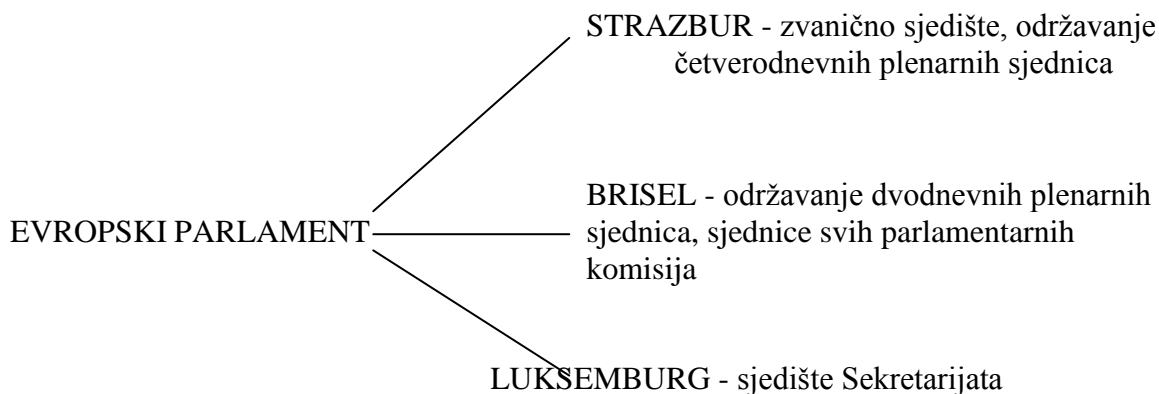
VI. SJEDIŠTA INSTITUCIJA I OSTALIH TIJELA EU

Sjedišta glavnih institucija Evropske unije nalaze se u gradovima nekoliko država članica - u Belgiji, Francuskoj, Luksemburgu i Njemačkoj.

Grad	Institucija EU
Brisel	Evropsko vijeće Vijeće (ministara) Evropske unije Evropska komisija Ekonomsko-socijalni komitet Komitet regiona
Strazbur	Evropski parlament
Luksemburg	Evropska investiciona banka Sud (pravde) Evropske unije Evropski revizorski sud
Frankfurt	Evropska centralna banka

VI.a Sjedište Evropskog parlamenta

Evropski parlament ima nešto složeniju organizacionu strukturu. Zvanično sjedište ove institucije je u Strazburu, gdje se održavaju četverodnevne plenarne sjednice, a Sekretarijat je smješten u Luksemburgu. U Briselu zasjedaju sve parlamentarne komisije i u ovom gradu se održavaju dvodnevne plenarne sjednice Evropskog parlamenta.

VII. PRAVO EU

Evropska unija se temelji na vladavini prava. Pravo Evropske unije ili *acquis* predstavlja cjelokupno zakonodavstvo i praksu EU, a obuhvata sva prava i obaveze država članica i institucija EU.¹¹ *Acquis* ima supremaciju u odnosu na zakonodavstvo država članica i neposrednu primjenu i/ili neposredno dejstvo. Supremacija komunitarnog prava podrazumijeva da u slučaju sukoba komunitarnog i nacionalnog propisa prednost ima ovaj prvi. Neposredna primjena podrazumijeva mogućnost da se fizičko ili pravno lice pred nacionalnim sudom neposredno poziva na pravo utvrđeno komunitarnim propisom.

Izvori prava Evropske unije su:¹²

1. primarno zakonodavstvo (ugovori o osnivanju Unije – opća pravna načela);
2. međunarodni sporazumi EU;
3. sekundarno zakonodavstvo: pravno obavezujući akti – uredbe, direktive, odluke; pravno neobavezujući akti; delegirani akti – provedbeni akti i drugi akti - preporuke i mišljenja, međuinstitucionalni sporazumi);
4. opća pravna načela;
5. konvencije između država članica (odluke OREPERa – međunarodni ugovori).

Sudska praksa Suda (pravde) EU smatra se *de facto* izvorom prava Evropske unije. Svaka država koja podnese zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji prije pristupanja mora u potpunosti prihvatiti i provesti *acquis*.

¹¹ Izvor: internetska stranica *Summaries of EU legislation* http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/community_acquis_en.htm (datum pristupa 11. juli 2014.)

¹² Borchardt, Klaus-Dieter 2010, *The ABC of European Union Law*, Publications Office of the European Union Luxembourg, str. 80.

VII.a Pravni akti institucija EU

Pravni akti koje donose institucije Evropske unije svrstavaju se u sekundarne izvore prava. Oni mogu biti pravno obavezujući i pravno neobavezujući pravni akti. Lisabonski ugovor razlikuje još i delegirane, provedbene i druge akte.

Pravno obavezujući pravni akti su:

- Uredbe** Odnose se na sve države članice, pravna i fizička lica. Direktno se primjenjuju i obavezujuće su u cjelosti. Imaju snagu zakona. Ne uvode se u domaće zakonodavstvo, već se isključivo provode. Zabranjena je njihova izmjena i dopuna, tumačenje i objava u službenim glasnicima država članica. Ukoliko same uredbe to predviđaju, države trebaju usvojiti dodatne provedbene akte.
- Direktive** Upućuju se svim državama članicama. Reguliraju cilj i sadržaj, a države članice biraju način provedbe. Implementacija direktiva je obavezna, ali su sredstva transpozicije stvar izbora države članice. Ukoliko država propusti da ispravno implementira direktivu, ona može imati neposredno dejstvo, pod uvjetom da daje prava pojedincu i da je sadržajno jasna i određena.
- Odluke** Obavezujuće su u cjelosti za one kojima su upućene, odnosno za one koji su u njima imenovani. To mogu biti države članice, fizička ili pravna lica.

Pravno neobavezujući akti:

- Preporuke** Najčešće se upućuju državama članicama koje se pozivaju na određeno ponašanje u određenim oblastima od interesa za Evropsku uniju, ali mogu biti upućene i drugim tijelima EU ili pojedincima. To je specifičan oblik apela.
- Mišljenja** To su izjave koje u pravilu izdaju institucije EU na zahtjev određenog lica i u njima izražavaju stav o određenom pitanju.

VIII. NAJVAŽNIJE FUKCIJE U EU

Predsjednik Evropskog vijeća je jedna od najznačajnijih funkcija u institucijama Evropske unije, a utemeljena je Lisabonskim ugovorom. Njegov osnovni zadatak je osigurati kontinuitet rada Evropskog vijeća te nastojati omogućiti koheziju i konsenzus unutar navedene institucije. Na svom nivou osigurava vanjsko predstavljanje Evropske unije u vezi s pitanjima koja se tiču Zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Imenuje ga Evropsko vijeće kvalificiranom većinom na mandat od dvije i po godine, sa mogućnošću još jednog ponovnog izbora.

Predsjednik Evropske komisije utvrđuje smjernice rada Komisije u cjelini i odlučuje o njenoj internoj organizaciji. Saziva sjednice i predsjedava sjednicama Komisije. Predstavlja Evropsku komisiju i prisustvuje zasjedanjima Evropskog vijeća i Grupe G8 (sedam vodećih industrijaliziranih zemalja i Rusije) te učestvuje u glavnim debatama Evropskog parlamenta i Vijeća (ministara) EU. Imenuju ga države članice, a potvrđuje Evropski parlament na mandat od pet godina.

Visoki predstavnik Evropske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku je nova funkcija u EU. Imenuje ga Evropsko vijeće uz saglasnost predsjednika Evropske komisije. Ova funkcija objedinjava tri dužnosti: provodi zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku Evropske unije i daje svoje prijedloge za razvoj te politike, predsjedava Vijećem za vanjske poslove i obnaša dužnost jednog od potpredsjednika Evropske komisije. Osim toga, visoki predstavnik predsjedava radom nekoliko ostalih institucija EU, i to:

- Evropskom odbrambenom agencijom (predsjednik),
- Službom za vanjske poslove (rukovodilac),
- specijalnim predstavnicima EU (koordinator),
- Institutom za sigurnosne studije EU (predsjednik).

Osim navedenih poslova, visoki predstavnik predstavlja Uniju u pitanjima koja se tiču zajedničke vanjske i sigurnosne politike, vodi politički dijalog sa trećim stranama u ime EU i izražava poziciju EU u međunarodnim organizacijama i na međunarodnim konferencijama.

Predsjednik Evropskog parlamenta predsjedava plenarnim sjednicama Parlamenta, konferencijom predsjednika parlamentarnih političkih grupa (trenutno sedam) i Kolegijem Parlamenta. Predsjednik je odgovoran za poštivanje i provođenje Poslovnika i za praćenje rada Parlamenta i njegovih tijela. Predstavlja Parlament u pravnim pitanjima i u međunarodnim odnosima. Nakon glasanja u Parlamentu, predsjednik potpisuje budžet Evropske unije.

IX. PREDSJEDAVANJE EU

Predsjedavanje Evropskom unijom se mijenja svakih šest mjeseci. Države članice su 2004. godine dogovorile listu predsjedavanja EU do 2020. godine.¹³ U sljedećoj tabeli su navedene države članice koje će od sredine 2014. do kraja 2020. predsjedavati Evropskom unijom:

Država	Predsjedavanje EU
Italija	juli-decembar 2014.
Latvija	januar-juni 2015.
Luksemburg	juli-decembar 2015.
Nizozemska	januar-juni 2016.
Slovačka	juli-decembar 2016.
Malta	januar-juni 2017.
Ujedinjeno Kraljevstvo	juli-decembar 2017.
Estonija	januar-juni 2018.
Bugarska	juli-decembar 2018.
Austrija	januar-juni 2019.
Rumunija	juli-decembar 2019.
Finska	januar-juni 2020.

Tabela 5: Lista država koje će predsjedavati Evropskom unijom do 2020.

¹³ Izvor: internetska stranica Vijeća (ministara) Evropske unije <http://www.consilium.europa.eu/council?lang=en> (datum pristupa 15. juli 2014.)

X. LITERATURA I IZVORI:

Borchardt, Klaus-Dieter 2010, *The ABC of European Union Law*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Direkcija za evropske integracije 2010, *Pojmovnik evropskih integracija*, Vijeće ministara BiH-DEI, Sarajevo.

Hadžiahmetović, Azra 2005, *Ekonomija Evrope*, Ekonomski fakultet u Sarajevu– Izdavačka djelatnost, Sarajevo.

Misita, Nevenko 2002, *Osnovi prava Evropske unije*, Magistrat, Sarajevo.

Smajić, Zekerijah 2005, *Evropska unija za svakoga*. Eurocontact, Sarajevo.

James, Maxine and Purvis, Matthew 2014, *The European Union*, Library Notes of the House of Lords, Parliament of the United Kingdom

Internetska stranica Direkcije za evropske integracije Bosne i Hercegovine: www.dei.gov.ba/

Internetska stranica Evropske unije: <http://europa.eu/>)

Internetska stranica Eurostata: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Internetska stranica Evropskog vijeća: <http://www.european-council.europa.eu>

Internetska stranica Evropskog parlamenta: <http://www.europarl.europa.eu/>

Internetska stranica Suda (pravde) Evropske unije: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7004/

Internetska stranica Evropske komisije: <http://ec.europa.eu/>

Internetska stranica *Summaries of EU legislation*: <http://europa.eu/>